

Sanakirjajättiläinen valmistumassa

Iso ruotsalais-suomalainen sanakirja. Stora svensk-finska ordboken. A—J. Päätoimittaja GÖRAN KARLSSON, toimitussihteeri BRITA LÖFLUND, toimittajat ULLA EKBLOM, MARGARETA KURTÉN, LEA WESTERLUND. Ruotsin kielen asiantuntija BERTIL MOLDE, suomen kielen tarkastaja MARJATTA TAMMISALO. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 358, Jyväskylä 1982. 1 072 s.

Vuonna 1960 ilmestyi Virittäjässä kokeen leksikografian Arvo Keinosen arvostelu Hirvensalon ja Hedlundin Ruotsalais-suomalaisesta sanakirjasta, joka oli juuri tullut julkisuuteen loppuunmyytyä ja melkoisesti ikääntynyttä Cannelinia korvaamaan. Yksityiskohtaisen tarkastelunsa

päätteeksi Keinonen joutui toteamaan, ettei perusteellisen ruotsalais-suomalaisen leksikon puute vielä ollut poistunut eikä yksityisin voimin hevin poistuisikaan. Säveään tapaansa Keinonen kysyi: »Onko virallisesti kaksikielisessä maassa liian rohkeaa toivoa, että valtio huomaisi ja tunnustaisi kielisuhteiden tämänkin puolen hoitamisen omaksi asiakseen?»

Kaksi vuosikymmentä myöhemmin päätoimittaja professori Göran Karlsson kirjoitti alkusanat Isoon ruotsalais-suomalaiseen sanakirjaan, ja vajaan kaksi vuotta sen jälkeen leksikon ensimmäinen osa valmistui painosta. Valtiovalta oli herännyt huomaamaan velvollisuutensa ja ryhtynyt lopulta tehokkaastikin yrityksen rahoittajana tukemaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraa, jonka kustannushankkeisiin teos — tosin ensi alkuun tuntuvasti suppeampana — oli kuulunut jo 1950-luvulta asti. Yrityksen vireillepanija professori Toivo Vuorela ei valitettavasti enää ole työn tulosta näkemässä.

Kysymyksessä on todella mahtava sanakirjatyö. Kolmiosaiseksi rakentuvan teoksen I osa (A—J) käsittää 1 072 sivua, joiden formaatti on jonkin verran kookkaampi kuin kaksikielisissä sanakirjoissamme tavallisimmin käytetty. Kokonaisvolyymiltään teoksesta näyttää tulevan reippaasti kolme kertaa niin laaja kuin Cannelinin ruotsalais-suomalaisen sanakirjan viimeiset painokset. Näin siihen on mahdollista sisällyttää tavallista runsaammin hakusanoja, käänkösvaihtoehtoja ja ennen kaikkea fraseologista ainesta, jonka niukkuus on yleensä suppeampien sanakirjojen ikävin puute.

Uuden sanakirjan keskeiseksi hakusanelähteeksi on otettu Bertil Molden *Illustrerad svensk ordbok*. Se onkin tietysti ollut paljon ajanmukaisempi lähtökohta kuin vanha Cannelin. Kuten esipuheesta ilmenee, sanakirjan toimitus on lisäksi hyödyntänyt laajaa lähteistöä, joka ei rajoitu suinkaan pelkkiin sanakirjoihin. Suomenkielistä ainesta on tarjonnut ennen muuta Nykysuomen sanakirja (NS), mutta Uudissanasto 80:stäkin (U 80) on ehditty ottaa täydennystä. Tuntuvia ajankohtaisia

lisiä ovat antaneet mm. kaksikieliset tuotesitteet, jollaisia meillä tuskin on ennen sanastettu sanakirjatöitä varten mainittavassa määrin.

Kaikesta näkyy, että sanakirjaa on valmisteltu erinomaisen perusteellisesti ja huolellisesti. Toimituskunnan apuna on ollut myös lukuisa joukko ulkopuolisia erikoisalojen asiantuntijoita. Kustantaja ilmoittaa hakusanojen määräksi 200 000, mikä vastaa likipitään Lönnrotin suomalais-ruotsalaisen leksikon ja NS:n hakusanamäärää. Teoksen I osaa selaillessa saa vaikutelman, että mukaan on otettu ruotsin nykyisen yleiskielen sanaston lisäksi runsain määrin erityisalojen termejä — joukossa luultavasti aika harvinaisiakin — sekä kosolti myös arkista puhekielen sanastoa, niin Ruotsin kuin Suomen alueella käytettyä. Kun aineiston täydentäminen on ulottunut viime vuosiin saakka, näyttävät tuoreetkin uutuudet enimmäkseen ehtineen mukaan.

Sanakirjan ajantasaisuutta havainnollistaakseni luettelen joukon näytteitä hakusanaston nuorimmasta kerroksesta: *abc-krig* abc-sota; *afrofrisyr* afrokampaus; *bensinsnål* bensiniä vähän kuluttava; *beredskaps-/grupp*, *-lager*, *-styrka*, joiden vastineet 'valmiusryhmä, varmuusvarasto, valmiusjoukot' sisältyvät U 80:een (sama-alkuisista lisäksi mm. *beredskapslagring* varmuusvarastointi, ei U 80:ssä); *butiksdöd* kauppakuolema; *chock/erbjudande*, *-pris* šokkitarjous, -hintaa; *dissident* toisin ajatteleva; *djungeltelegraf* viidakkolennätin, -puhelin, puskaradio; *dopa* antaa piristeitä, *doping* piristeiden antaminen t. käyttö, *dopingmedel* piriste, doping-aine; *dressing* salaatti-, salaattinkastike; *dröm/gräns*, *-mil* haamuraja, -maili; *dubbelarbetande*: *d. kvinnor* kahta työtä tekevät naiset; *ergometer(cykel)* ergometri; *ergonom* ergonomi (ei U 80:ssä), *ergonomi* ergonomia, *ergonomisk* ergonominen; *etolog* etologi, *etologi* etologia, *etologisk* etologinen; *eurocheck* eurosekkä, *euro/dollar*, *-kommunism* ym.; *eurovisera* eurovisioita (ei U 80:ssä); *examensfri* tutkinnoton (koulusta); *familje-*alkuisia mm. *-daghem* perhepäiväkoti, *-dagvård* perhepäivähoito, *-rådgivare* perheneuvoja, *-rådgivningsbyrå* perheneuvola (ei U

80:ssä); *fiskdöd* kalakuolema, kalojen kuoleminen, kalakato; *granskningsförhandlingar* tarkistus-, kurkistusneuvottelut; *gästhamn* vierassatama (ei U 80:ssä); *hjärn/död* aivo-kuollut, -kuolema, *-export* aivovienti, -vutto; *hjärt/donator* sydämen(sä) luovuttaja, *-stimulator* (sydämen)tahdistin, *-transplantation* sydämensiirto; *inriktningalternativ* suuntautumisvaihtoehto (mielisin lisätä: linja); *intagen* vanki.

Tämäntapaista esimerkistöä voisi poimia lähes loputtomiin. Rajoitun kuitenkin vähin lisähuomautuksiin. Hirvensalon—Hedlundin sanakirjassa on *engångs-*alkuisia yhdyssanoja vain kaksi: *engångs/företeelse* ja *-kostnad*; tarkasteltavassa teoksessa niitä on 30, esim. *engångs/avgift*, *-biljett* kertamaksu, -lippu, *engångs/flaska*, *-glas* kertakäyttöinen t. kertakäyttöpullo. Hirvensalon—Hedlundin kahta *enmans-*alkuista sanaa *enmans/hytt* ja *-valkrets* vastaamassa on 16 muodostetta. *Information-*alkuisia yhdyssanoja ei vanhemmassa leksikossa ole yhtään; uudessa niitä on 41. Itse *information* on saanut lähes puoli palstaa tilaa. Ilahduttavan vähän on sanontojen suomenoksissa tarvinnut turvautua pöyhkeään *informaatioon*: yleensä on riittänyt *tieta*, *tiedotus*, *tiedote* ym. — Hakusanaston kasvu on ollut kerrassaan mullistava.

Tarkistellakseni hakusanaston täydellisyttä uusimman aineksen osalta olen käyttänyt apunani hiljattain ilmestynyttä norjan uudissanaston oivaa inventaaria Nyord i norsk 1945—1975 (Universitetsforlaget 1982), jossa on viittauksia myös tanskaan ja ruotsiin. Uudesta sanakirjasta puuttuviksi olen huomannut mm. sanat *a-bomb* atomipommi, *akronym* (sentyypisistä sanoista kuin Nato, Unesco), *alkoholproblematiker* alkoholiongelmainen, *antistatisk* antistaattinen (on *antistat/behandla* ja *-medel*), *bakgrundsstoff* tausta-aines, *beautybox* meikkilaukku, *biomassa*, *blomsterbarn* kukkaslapsi, hippie (*hippie* on), *brevbom* kirjepommi, *cirkapris* arvio-, ohjehinta, *familjeterapi* perheterapia, *fartsyndare* (ylinopeuteen syyllistyneestä), *frysmat* pakasteruoka (*frys-*alkuisia uusia sanoja on kyllä runsaasti), *grisfest* porsasjuhla, *hemmablind* (tutun ympäristön vioille sokeasta), *hälsoresa* ter-

Kirjallisuutta

veysmatka, *industri/robot*, *-spionage* teollisuusrobotti, -vakoilu.

Kovin keskeisiä uutuuksia ei hakusanoinsta näy puuttuvan. Kun yhdyssanoja on kaikkiaan otettu mukaan runsaasti, olisi ilmeisesti osa luetelluista tapauksista ylittänyt karsintarajan, jos olisi osunut aineksen poimijan silmään.

Paikannimiä ei hakusanoihin ole sisällytetty, vaan ne käsitellään erikseen sanakirjan loppuun liitettävässä luettelossa. Uutuutena on luvassa myös erillinen historiallisten henkilöiden nimiluettelo. Sekin on varmasti hyödyllinen. Kenties voitaisiin sanakirjaan lisätä vielä luettelo lyhenteistä, koskapa niitä ei omina hakusanoina ole juuri lainkaan. Jonkin verran lähinnä isokirjaimisia tapauksia näyttää kelpuutetun, esim. *AB = aktiebolag* osakeyhtiö, *ADB, adb = automatisk databehandling* atk, *AV = audiovisuell, cif, EG = Europeiska gemenskapen* Euroopan talousyhteisö, *FN = Förenta Nationerna* Yhdistyneet kansakunnat, mutta esim. lyhenteitä *bl.a. = bland annat* (mm.), *ca = cirka* (noin), *f.Kr. = före Kristi födelse* (eKr.), *fr.a. = framför allt* (ennen kaikkea) ja *jmf = jämför* (vrt.) ei hakusanoina ole mainittu, kaikkia ei ehkä ollenkaan. Kun läheskään kaikilla sanakirjan tarvisijoilla ei liene käsillä erillistä ruotsin kielen lyhenteistöä, olisi lyhenteiden luettelosta varmasti melkoinen apu.

Entä onko hakusanojen joukossa toisaalta tarpeettomia? Uskoakseni ei järin paljon, kun otetaan huomioon, että tämänlaajuisista sanakirjaa käytetään myös moninaisia erityisalvoja koskevia sekä vanhoihin tai eksoottisiin oloihin liittyviä tekstejä luettaessa ja käännettäessä. Seuraavantaipaisten tarpeellisuutta voitaneen kuitenkin pitää kyseenalaisena: *bigarrå* bigarroi [kirsikkalaji], *bigesch* bigesch-takki, *bilbrev* piilukirja, *bilhotell* motelli, moottorihotelli (?hetkellisesti käytössä ennen *motell*-sanan vakiintumista; jälkimmäinen suomennoskin turha), *billighetståg* halpa l. huokea juna, *bönhasjakt* nurkkamestarien metsästys t. etsintä, *chockrosa* šokkipinkki (!), *cykelboll* pyörä-, pyöräilypallo, *cykelbår* polkupyöräparit, *cykeldressin* polkuresiina, *djupepos* syväleikkaus (korttipelissä), *djurepos* eläin-

eepos (ajankohtaisempia olisivat mm. *djur-film* eläinfilmi ja *hästbok* hevoskirja, vaikka tuskinpa niitäkään tarvittaisiin), *dolkkäpp* tikarikeppi, *grad/dag, -dygn* astepäivä, *hot-kategorie* uhanalaisuusluokka. Useimpien suomennoksia ei löydy NS:sta.

Sanakirjan jatko-osia valmistettaessa voisi ehkä karsia italialaisperäisiä musiikkitermejä. Nehän ovat suoria sitaatteja italiasta eivätkä ääntämykseltäänkään olennaisesti poikkeaa italiassa (ja suomessa) noudatetusta tavasta. (Esim. englannin sanakirjoissa asianlaita on toinen, kun englannin puhujat ovat ottaneet vapauden ääntää italiaa kuten latinaakin englantilaisittain.) Sivulla 405 mainituista musiikkitermeistä saattaisi *dolce* olla paikallaan, harvinaisemmat *dolente* ja *doloroso* joutaisivat pois. Kannattaneeko liioin sävellajien nimityksiä pitää sanakirjoissa hakusanoina? Mielestäni riittäisi, jos NS:n tapaan *duurin* ja *mollin* yhteydessä valaistaisiin, miten sävellajit on tapana merkitä (*A-duuri* mutta *b-molli*).

Enemmän kuin hakusanoina olisi karsimisen varaa nähdäkseni sanojen ja esimerkkienkin suomennoksissa. On tietenkin monesti makuasia, miten runsaasti vaihtoehtoisia käännöksiä ilmaukselle esitetään, mutta sanakirjan käyttäjän lienee usein kätevintä valita suhteellisen harvoista nasevista vastineista. Omasta puolestani arvelisin, että esim. *ackumulatorbatteri* ei kaipaasi puolta tusinaa vastinetta: akkumulaattori/paristo, -patteri, akkuparisto, akusto, akku(mulaattori)kennosto. Riittäisi kai: akku, akku(mulaattori)paristo. *Adoptivbarn* on suomennettu: otto- t. adoptoitu t. adoptiivi- t. adoptiolapsi. Jättäisin keskimmäiset tulkinnat pois. *Bindestreck* on sanakirjan mukaan = tavu- t. yhdys/viiva t. -merkki, väliviiva. Kieliopissa yms. on nykyään jokseenkin poikkeuksetta *yhdysmerkki*; sen sopisi olla ensimmäisenä, ja *tavuviivan* lisäksi tuskin muita kaivattaisiinkaan. Adverbi *divisionsvis* on selitetty: divisioonittain, divisioona kerrallaan, divisioonina. Tämän vähäkäyttöisen ilmauksen ensimmäinen suomennos tuntuisi riittävän; *bataljonsvis* onkin selitetty vain 'pataljoonittain'. Historiaan kuuluva *djak-*

negång on tulkittu: teininkulku, -käynti, pitäjänkäynti. Viimeisenä mainittu on NS:ssa päähakusanana, eikä muuta käännöstä oikeastaan tarvittaisi. *Hospital*-sanan monien selitteiden joukossa vanhentuneet 'hullujen-, hulluin-, houriinhuone' ja 'lasaretti' tuskin lisäävät kirjan käyttöarvoa. Hakusanan *fiolstall* selityksessä 'viulun hepo t. talla t. kielisilta' on oudoin vastine ensimmäisenä; jättäisin sen käytännössä esiintymättömänä pois.

Satalukujen 1100—1900 suomennoksista joutaisivat jäädä sellaiset arkaismit kuin »yksitoistasataa, viisitoistasataa» tykkäänään pois (ks. *aderton-, elva-, femton-, fjorton/-hundra*). NS:ssa tosin on hakusanoina *kahdeksantoistasataa* ja *yhdeksäntoistasataa*, joita sanotaan käytettävän vain vuosista, mutta eipä suomalainen puhu noista äskeisimmistä ja siten useimmin mainittavista vuosisadoistakaan enää juuri tyyliin »kahdeksantoistasataa neljäkymmentä». Käypää nykykieltä on vain *tuhattakahdeksansataa*. — Suomennoksissa on ainakin s.v. *bönhas, bönhaseri, fuska, fuskare* ja *fuskverk* viljelty sanoja *patus, patustaa, patustelu* yms. Suomen yleiskielestä nämä leksikografian lemmikit ovat niin etäällä, että kaksikielissä sanakirjoissa niitä ei maksaisi mainita.

Erikseen todettakoon vielä, että joitakin kansainvälisiä sanoja selitettäessä on suotta esitetty sellaisia suomeen mukautettuja asuja, joita sivistyssanakirjojen ulkopuolella on tuskin liiemmästi käytetty. Tällaisia tapauksia on mm. seuraavien hakusanojen yhteydessä: *abderit, abdominal, adolescens, advocera, divination, divinatorisk, domesticera, domesticering*. Yleensä sanakirjassa on kyllä asianmukaisesti esitetty sivistyssanojen vastineina käypiä omapohjaisia ilmauksia, unohtamatta myöskään vierassanojen suomalaistuneita asuja.

Aihetta on todeta sekin, että uuden leksikon suomenkieliset selitykset enimmäkseen ovat osuvia ja korrekteja, monesti tuoreen ja fennistisen makuisia. Selityksistä löytyy kosolti sellaisia ilmauksia kuin vaikkapa *autoistua, eläimellistyä, ennenaikaiseläke, heräteosto, jättää (kalat), naisvaltaistua, painate, porinaryhmä, seestää (dekantoida),*

sidoksissa, sidosryhmä, sidostua, valta/lehti, -puolue, vähävirikkeinen.

Joskus tosin tuntuu siltä, kuin olisi menty vähän turhankin pitkälle tulkinnan suomalaisuutta tavoiteltaessa. Itse en rohkenisi selittää, että *ackompanjerande instrument* on vain 'säestin', vaan lisäisin ensisijaiseksi vastineeksi sanan 'säestyssoitin'. Ilmaus *bilda familj* on tulkittu 'perustaa perhe, perheellistyä'. Jälkimmäinen käännös ei kovin monissa lauseissa kuulostane luontevalta; *familj*-artikkelissa se on vielä tämän sanonnan ainoana vastineena. Kun *bli doktor* ja *doktorera* on suomennettu vaihtoehtoisesti verbillä 'tohtoroitua', on tartuttu sanaan, jota tuskin viljellään akateemisen arkipuheen ulkopuolella. Artikkelissa *doktor* olevan esimerkkilauseen *vi var bjudna till doktors på kaffe* käännös 'meidät oli kutsuttu tohtorilaan kahville' taas kuulostaa aika vanhahtavalta. (»Tohtorilat» lienevät hävinneet viimeistään silloin, kun kunnanlääkäriin tilalle tuli joukko terveyskeskuslääkäreitä.) Hakusanan *humör* yhteydessä on ilmaus *en student på förstamajhumör* tulkittu 'vapputuulella oleva t. vapputuulinen ylioppilas'; jälkimmäinen selitys on tehdyn makuinen. Artikkelissa *hull* on fraasi *med hull och hår* saanut mm. suomennoksen 'kohoineen koukkuineen', joka kyllä luontevasti seuraa asyndeettisten komitatiivifraasien kaavaa mutta on aivan tilapäinen eikä hevin sovi ruotsin sanonnan käännökseksi.

Paikoin on muuallakin havaitsevinaan, että on kallistettu korvaa satunnaisille ilmauksille. Esim. *grilla*-verbin yhteydessä on karmaiseva lause *vid eldsvådan grillades 600 kycklingar levande* 'tulipalossa grillautui 600 kananpoikaa elävänä', joka on tuskin kovin edustava enempiä ruotsin kuin suomenkaan kannalta. Hakusanan *-dominerad* sinänsä ansiokkaassa esimerkistöissä oleva lause *följden kan bli en helt studentdominerad högskoleförvaltning* 'seurauksena voi olla korkeakouluhallinnon täydellinen opiskelijavaltaistuminen' on sidoksissa runsaan vuosikymmenen takaiseen mielettömään aikaan. Käännös on tietenkin käypää uus-suomea, mutta epäilen, mahtaako näin loitolle vapautuneesta käännöksestä olla

yleisemmin apua sanakirjan käyttäjälle.

Esimerkeistä kuvastuu lavealtikin toimituksen halu saada mukaan — esipuhetta siteeratakseni — »semmoisia suomalaisia johdoksia ja yhdyssanoja, joilla ei ole yksinkertaista vastinetta ruotsissa». Ei ole tosin varmaa, pystyvätkö leksikon käyttäjät aina hyötymään oivallisista fennismeistä. Tavallista tottuneempi ja viitseliäämpi avuntarvitsija saattaa kyllä tehdä hyviä löytöjä uutta sanakirjaa tutkiessaan.

Suoranaisesti virheellisiä tai kielenhuollon kannalta epäsuotavia suomennoksia on silmäni osunut vähänlaisesti. Aivan pisa-roitta ei tällaista merta tietysti voikaan soutaa. Niinpä sotilaskielen *jägarförband* ei ole 'jääkärijoukkue' (*förband* = 'joukko-osasto'; *joukkue* = 'pluton'). Sanan *gonggong* selitteisiin on pujahtanut olematon »kumahdin» ja *gorma*-verbin esimerkistöön lause 'hän haukkui t. toraili minua' (*toraila* ei ole transitiiiverbi).

Joissakin tapauksissa olisin taipuvainen karsimaan käytöstä jokseenkin väistyneitä rinnakkaiskäännöksiä. Esim. *affärs*-alkuisten yhdyssanojen vastineina mainitut *kauppapankki* ja *-maailma* tuskin enää mainittavasti kilpailevat *liikepankin* ja *-maailman* kanssa; *affärsläge*-sanon vastineista *liikepaikka*, *-asema* jälkimmäinen lienee jo tarpeeton. Ilmaus *du får handla efter gottfinnande* on suomennettu mm. 'saat toimia (oman) mielesi t. mielivaltasi mukaan'; nykysuomalainen tuskin enää puhuu tässä yhteydessä »mielivallasta» — 'mielihalu' sopisi paremmin. *Dunbolster* on käännetty 'untuvatäytteinen t. untuapatja'. Cannelin tulkitisi 'untuva-, höyhenpatja' ja mainitsi siis jo sen sanan, jota suomessa tavallisimmin käytetään. Ehkä riittäisi pelkkä 'höyhenpatja', vaikka yleensä *dun* on tietenkin lähinnä 'untuva'. Vastaavasti *dunkudde*, joka uudessa sanakirjassa on 'untuvatyynty, -pielus' ja Cannelinissa (lainasanaa *tyyny* vieroksuen?) 'untuva-, höyhenpielus', voisi nykysuomen kannalta olla 'höyhentyyny'.

Joissakin selityksissä olisi varaa hieman kiinteämmin ohjata kurssia kielenhuollon suositusten suuntaan. Esim. *abstrakt*-sanon substantiivisen merkityksen 'tiivistelmä'

yhteydessä ei »abstraktia» tarvitsisi suomennoksena mainita, vaikka sitä kieltämättä joskus kuuleekin. Sanojen *billig* ja *billigtvis* selitteistä jättäisin pois svetisimit »oikeutettu, oikeutetusti». Artikkelissa *bidrag* on vielä *med tacksamhet* = »kiitollisuudella», vaikka yleensä tällaista adessiivin viljelyä on kiitettävästi vältetty. *Aromsäker* on suomennettu 'aromitiivis'; miel. 'arominpitävä' (kuten *gassäker* on 'kaasunpitävä'). Sivulla 805 on »kukkaskieli» pro 'kukkaskieli' ja »lähemmin» pro 'lähem-pää, tarkemmin, perusteellisemmin'. Verbin *efterlysa* yhtenä selitteenä on vanhentunut 'peräänkuuluttaa' sekä esimerkki *den av riksdagsman A efterlysta undersökningen* käännettynä 'kansanedustaja A:n peräänkuuluttama tutkimus'. Nykymuodin mukaisen »peräänkuuluttaa»-verbin tilalle sopisi paremmin 'kaivata, toivoa'.

Suomalaisten vastineiden joukossa on varsin usein mainittu myös arkisia, jopa slangille ominaisia ilmauksia. Nämä on yleensä varustettu asianmukaisilla tyyli-merkinnöillä. Jokin »kertaheitolla» (s.v. 3. *gång*) ilman huomautusta arkisuudesta lienee harvinainen poikkeus. Epäilyttäviä ovat sanat *bong* bongi ja *bonga* bongata, joiden ilmoitetaan esiintyvän ravintolakielessä. Suomen sanat olen tavoittanut vain Karttusen slangisanastosta.

Muutamissa tapauksissa olisin taipuvainen jättämään arkisia käännöksiä vähemmälle. Esim. sanojen *abiturient*, *badrum*, *cykel*, *dribbla* ja *grammofon* suomennosten joukossa mainitut *abi*, *kylppäri*, *riplata* ja *grammari* ovat tuskin sen tarpeellisempia kuin vaikkapa *suhari*, *enkku* ja *hima* olisivat sanojen *chaufför*, *engelska* ja *hem* vastineina. Suorastaan groteskilta näyttää *finne*-sanon suomennos: suomalainen, (ark. leik.) härmäläinen.

Harvemmassa näyttää olevan selityksiä, joita olisi aihetta täydentää. Artikkelissa *å* olevan ilmauksen *sill à la Russe* vastineen 'sillia venäläiseen tapaan' ohessa voisi olla tavanomainen 'venäläistä sillia' (sitä vastoin keittiöväen »ryssänsillia» en kaipaa). Sanan *estniska* vastineisiin saisi kuulua myös nasevin *virotar*, kuten on asianmukaisissa paikoissa esim. *amerikatar* ja *japanitar*.

S.v. *djävur* mainittu sananlasku *lyckan står den djärve bi* on selitetty 'onni on yrittävän t. urhean myötä'. Tähän sopisi kaiketi sananparsa *rohkea rokan syö*; ehkä muuta ei tarvittaisikaan. Englantilaislaina *deadline* on tulkittu pelkästään sanalla *takaraja*, jota NS:n mukaan käytetään vain paikasta puhuttaessa. Selitys '(viimeinen) määräpäivä' riittäisi ehkä yksinäänkin. Verbi *jogga* on kai useammin 'hölkätä' kuin 'verryttellä', joka on mainittu ainoana vastineena.

Arvostelevia huomautuksia on muutamman prosentin laajuisen tekstimäärän seuloimisesta ja sieltä täältä tehdyistä pistokoikeista ja tarkistuksista kertynyt joltinenkin joukko. Enimmäkseen ovat havaitut rikkeet ja puutteet kuitenkin melko vähäisiä. Sanakirjan ansiot — joista eräitä on edellä mainittukin — ovat virheitä paljon painavammat. Muutamista hyvistä ratkaisuista tekee mieli vielä erikseen huomauttaa.

Sanakirjassa on tarkoituksenmukaisesti tyydytty tietyntyyppisiä sanoja käsiteltäessä fraasiston osalta vain viittaamaan määräsanoihin, joita koskevissa artikkeleissa on fraaseja täyteläisesti esitelty. Kansallisuuksia tarkoittaviin sanoihin liittyvät fraasit löytyvät sanan *finsk* yhteydestä. Artikkelissa *finska* on taas mallit, joiden mukaan esim. sanaa *etiopiska* 'etiopian kieii' ja 'etiopialainen nainen' voidaan sanonnoissa käyttää. (Kielten osalta on viitteitä myös sanoihin *översätt/a, -are, -ning*, ja muutamien naista tarkoittavien ilmausten — *grönländska, holländska, japanska* ym. — yhteydessä on viite sanaan *svensk*.) Viikonpäivien ja kuukausien nimiin liittyvät sanonnat esitetään hakusanoja *måndag* ja *januari* käsiteltäessä. Samaa menettelyä on sovellettu mm. lukusanoihin, leksikografian kannalta ylen ikäviin mutta välttämättömiin selviteltäviin.

Sanakirjaa toimitettaessa on pidetty silmällä sekä suomen- että ruotsinkielisten avunhakijoiden tarpeita. Ruotsin sanojen taivutus on osoitettu teemamuodoin riittävästi mutta hyvin taloudellisesti. Ääntämys käy ilmi joka sanasta; lukijan on kuitenkin hallittava muutamia ohjeistossa esitettyjä periaatteita, jotka ruotsia jonkin verran taitavalle eivät tuottane vaivaa.

Erityisen ilahduttavaa on, että ruotsin *o*-kirjaimen äännearvo, jota suomalaisen on usein mahdoton tietää, on aina osoitettu: ellei *o* äänny suomen *o*:na vaan *u*:na, sen alla on piste.

Suomen sanojen taivutus on esimerkiksi myöten osoitettu indeksinumeroihin; on noudatettu samantapaista, joskin tuntuvasti yksityiskohtaisempaa hakumuodon loppuun perustuvaa tyyppistöä kuin Cannelinin sanakirjassa. NS:n taivutustyyppitaulukossa esitettyjä vanhastavia tai täysin kuolleita rinnakkaismuotoja on taivutusmalleista reippaasti karsittu, mistä on ollut pelkkää etua. Lähinnä sitaattilainoista on suomessa käytettävä ääntämyskin joskus ilmoitettu (esim. *charmeuse, country*). Vähän turhalta tarkkuudelta tuntuu kuitenkin, että *vihoviimeinen*-sanan pääpainon mahdollinen sijainti 3. tavulla on noteerattu (s.v. *absolut: den absolut sista*).

Sana-artikkelien sisältämä tieto on esitetty selkeästi, typografisia mahdollisuuksia taidokkaasti käyttäen. Laajoja artikkeleita jäsennettäessä on joustavasti sovellettu vaihtelevia menettelytapoja, mikä sanakirjatyössä on epäilemättä viisaampaa kuin saman kaavan jäykkä seuraaminen. Yleisimmät vastineet on tavallisesti lueteltu artikkelin alussa, spesiaalimmat selviävät myöhemmin, toisinaan vain esimerkeistä. Sikäli kuin verbiin liittyy painollisia partikkeleita, jotka usein modifioivat merkitystä tuntuvastikin, esitetään kyseiset tapaukset artikkelin lopussa partikkelien mukaisessa aakkosjärjestyksessä (esim. *draga* l. *dra av, bort, fast, fram* jne.). Useimmiten sanakirjan käyttäjä löytänee tarvitsemansa tiedon jo artikkelin alusta. Kenties merkitysryhmittelyä olisi joissakin tapauksissa voinut — siihen liittyvistä hankaluuksista huolimatta — selkeyttää runsaamalla numeroinnilla.

Painatuksesta toimitus on suoriutunut niin hyvin, kuin kirjapainotekniikan nykyvaiheessa on mahdollista. Painovirheitä on osunut silmään harvinaisen vähän. Sille ei kai enää mitään mahdeta, että painojälki toisilla sivuilla ja samankin sivun eri kohdissa on keskimääräistä tummempaa tai vaaleampaa. Selkeintä teksti on tum-

Kirjallisuutta

mimmillaan; yleissävy on vähän hailakka. Rivit ovat onneksi harvinaisen suorassa ja rivinvälit tavallista paremmin tasassa. Korjailusta syntyviä hentoja rivinvälisiä viivoja näkyy vain siellä täällä.

Ison ruotsalais-suomalaisen sanakirjan toimitusta ja erityisesti päätoimittajaa Göran Karlssonia on aihetta lämpimästi onnitella, kun raskaan urakan hedelmänä on valmistunut ensimmäinen osa odotettua leksikkoa, jolla varmasti on oleva niin sanakirjamarkkinoilla kuin leksikografiamme historiassa merkittävä sijansa. Käsikirjoitus on kertaalleen jo laadittu viimeisiin aakkosiin asti, joten turvallisin mielin voidaan uskoa, että todellinen thesaurus ennen pitkää on kokonaan laajaa käyttäjäkuntaa palvelemassa.

PAAVO PULKKINEN